

УДК 658.14/17

Н. М. ЛЮБЕНКО

Київський національний університет технологій та дизайну

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті викладено пропозиції щодо удосконалення методичних підходів до аналітичної оцінки процесів фінансування підприємств в їх динаміці і наведено результати аналізу обсягів і структури фінансування вітчизняних промислових підприємств за узагальненими даними статистичних органів.

Ключові слова: класифікація процесів фінансування підприємств, оцінка приросту фінансових ресурсів підприємств.

В ринкових умовах господарювання, коли підприємствам – суб'єктам підприємництва надано право самостійного прийняття рішень щодо вибору стратегій і форм залучення (формування) фінансових ресурсів суттєво зростає значення аналітичних оцінок структури джерел фінансування господарської діяльності підприємства.

Але показники, що за звичай рекомендуються в економічній літературі для застосування при проведенні аналізу структури джерел фінансування (коефіцієнти автономії, загальної чи поточної заборгованості тощо), побудовані на статичній основі – вони ґрунтуються на балансових оцінках власного капіталу і зобов'язань підприємства, отже відображують лише його фінансовий стан на певну дату. Не применшуючи значення цих показників варто звернути увагу, що вони не розкривають динаміку процесів формування фінансових ресурсів підприємства, що відбувались протягом аналізованого (звітного) періоду.

На наш погляд, в межах фінансового аналізу діяльності підприємства є необхідним і актуальним посилити увагу до аналітичних оцінок динаміки процесів формування фінансових ресурсів, що сприятиме досягненню основної мети фінансового аналізу підприємства – виявленню потенційних можливостей підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів.

Об'єкти та методи дослідження

Напрями удосконалення методичних підходів до поглибленого аналізу динаміки процесів формування фінансових ресурсів на підприємствах можна узагальнити наступним чином:

– пропозиції щодо удосконалення класифікації джерел формування фінансових ресурсів на підприємствах;

– рекомендації щодо складу і порядку розрахунку аналітичних показників, що оцінюють процеси формування фінансових ресурсів, які відбулися на підприємстві протягом аналізованого періоду.

Щодо класифікації власних джерел фінансування (або джерел самофінансування), яка наводиться у фаховій літературі [3, 4, 5 та ін], фінансові аналітики застосовують різні підходи.

1-й підхід. До власних фінансових ресурсів в контексті самофінансування відносять чистий прибуток та амортизаційні відрахування.

2-й підхід. До власних фінансових ресурсів відносять лише ресурси, відображені в балансі підприємства як власний капітал (в тому числі надходження від власників і прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства).

3-й підхід. До джерел самофінансування включають (з уточнюючою назвою прихованого самофінансування), крім інших власних джерел, так звані «стійкі пасиви» – сформовані на підприємстві за рахунок витрат резерви і забезпечення. До складу «стійких пасивів» інколи також пропонується включати кредиторську заборгованість. Кожен із зазначених підходів має певну аргументацію і обґрунтованість, зумовлену особливостями процесів формування фінансових ресурсів підприємства.

Постановка завдання

З огляду на вплив процесів самофінансування на показники фінансової незалежності і фінансової стійкості підприємства джерела самофінансування в контексті даного аналізу варто виокремлювати кількома окремими складовими.

На наш погляд, включення амортизаційних відрахувань до складу джерел самофінансування при проведенні аналізу процесів формування фінансових ресурсів на підприємстві є обов'язковим для адекватної оцінки цих процесів, оскільки амортизаційні відрахування є стійким джерелом фінансових ресурсів. При цьому саме прибуток і амортизаційні відрахування характеризуються як власні внутрішні джерела і можуть класифікуватись як чисте внутрішнє самофінансування.

Результати дослідження

Спираючись на вищевикладену аргументацію, нами пропонується здійснювати аналіз процесів формування фінансових ресурсів, базуючись на оцінках приросту (зменшення) фінансових ресурсів підприємства з їх класифікацією за джерелами фінансування наступним чином:

Класифікаційні ознаки джерел приросту фінансових ресурсів підприємства

Однією з принципових особливостей запропонованого підходу до здійснення оцінок приросту фінансових ресурсів підприємства за окремими класифікаційними групами джерел фінансування є те, що в основу оцінок збільшення зобов'язань, які збільшують фінансові ресурси підприємства, покладено їх «чистий приріст». Так, відповідні оцінки «чистого приросту» зобов'язань, віднесених у запропонованій класифікації до джерел комерційного самофінансування здійснюються шляхом таких коректувань: приріст зобов'язань, що відображений за відповідними статтями пасивів балансу (забезпечень наступних витрат і платежів, відстрочених податкових зобов'язань, інших довгострокових зобов'язань, поточних зобов'язань крім зобов'язань за фінансовими кредитами та доходів майбутніх періодів) коректується (зменшується) на приріст активів за такими статтями активів, як: довгострокова дебіторська

заборгованість, відстрочені податкові активи, векселі одержані, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів.

В табл. 1 наведено докладні характеристики складу джерел, що враховуються у збільшення фінансових ресурсів підприємства за кожною із зазначених класифікаційних груп та інформацію фінансової звітності, яка їх відображує відповідно до чинних положень (стандартів) бухгалтерського обліку [1].

Таблиця 1. Класифікаційні характеристики процесів формування фінансових ресурсів за джерелами фінансування та їх відображення у фінансовій звітності

Класифікаційна ознака	Джерела збільшення фінансових ресурсів	Розкриття інформації у фінансовій звітності*/
Чисте внутрішнє самофінансування	Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства (тезаврований прибуток)	–спрямування прибутку до статутного капіталу (ст.150, ф. №4) –збільшення резервного капіталу (додатні зміни за ст.340 ф. №1) –збільшення нерозподіленого прибутку (додатні зміни за ст.350 ф. №1)
	Амортизаційні відрахування	–нарахована амортизація (ст.260, ф.№2)
Корпоративне самофінансування	Надходження від власників	–внески учасників до капіталу (ст.180, ф.№4)
	Інші зовнішні надходження та результати операцій, що призводять до збільшення власного капіталу	–погашення заборгованості з капіталу (ст.190, ф.№4) або зменшення неоплаченого капіталу (від’ємні зміни за ст.360, ф.№1) –збільшення іншого додаткового капіталу (додатні зміни за ст.330, ф.№1) –зменшення вилученого капіталу (від’ємні зміни за ст.370, ф.№1)
Комерційне самофінансування	Зобов’язання, які обумовлені операціями комерційного характеру (стійкі пасиви) в складі: –забезпечень наступних витрат і платежів –відстрочених податкових зобов’язань –заборгованості за поточними зобов’язаннями (крім зобов’язань за фінансовими кредитами) –доходів майбутніх періодів	–приріст забезпечень наступних витрат і платежів (додатні зміни за ст.430, ф.№1) –чистий приріст довгострокових зобов’язань, крім зобов’язань за фінансовими кредитами (додатні зміни за ст.460-470, ф.№1 <u>мінус</u> додатні зміни за ст.050-060, ф.№1) –чистий приріст заборгованості за поточними зобов’язаннями (зменшений на приріст дебіторської заборгованості), крім зобов’язань за фінансовими кредитами (додатні зміни за ст.520-610, ф.№1 <u>мінус</u> додатні зміни за ст.150-210 ф.№1) –чистий приріст доходів майбутніх періодів (додатні зміни за ст.630, ф.№1 <u>мінус</u> додатні зміни за ст.270, ф.№1)
Фінансове кредитування та інші збільшення зобов’язань	Зовнішні надходження та результати операцій, що призводять до збільшення позичкового капіталу чи змін його структури	–збільшення зобов’язань за довгостроковими кредитами банків та іншими довгостроковими фінансовими зобов’язаннями (додатні зміни за ст.440-450, ф.№1) –збільшення інших довгострокових зобов’язань (додатні зміни за ст.470, ф.№1) збільшення зобов’язань за короткостроковими – кредитами банків (додатні зміни за ст.500, ф.№1) –збільшення поточної заборгованості за довгостроковими зобов’язаннями (додатні зміни за ст.510, ф.№1)

*/ Під додатними змінами статей звітності розуміється різниця між відповідними показниками балансу на кінець і на початок періоду. Якщо замість додатних змін статті фінансової звітності мають від’ємні зміни – такі зміни враховуються у зменшення фінансових ресурсів.

З метою більш стислого викладення таблиця містить коментарі лише щодо ситуацій збільшення фінансових ресурсів підприємства.

З використанням запропонованого методичного підходу проведено аналіз процесів формування фінансових ресурсів протягом 2009–2010 років в цілому по підприємствам промисловості України за даними [5].

При цьому з урахуванням особливостей представлення даної фінансової інформації внесено деякі корективи узагальнюючого характеру у методику, запроповану для використання окремими підприємствами. Результати аналізу представлено в табл.2.

Таблиця 2. Оцінка динаміки процесів фінансування на підприємствах промисловості України

Показники приросту фінансових ресурсів за рахунок:	млн. грн.		В % до підсумку	
	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.
–внутрішнього чистого самофінансування	132892,8	55337,3	63,51	32,79
В т.ч. – приріст нерозподіленого прибутку	-19051,7	-14302,7	-9,10	-8,47
– приріст резервного капіталу	-270,6	-396,4	-0,13	-0,23
– амортизація	152215,1	70036,4	72,74	41,50
–корпоративного самофінансування	37630,2	28442,6	17,98	16,85
В т.ч. – приріст статутного капіталу	7659,5	3890,1	3,66	2,30
приріст додаткового капіталу	32963,2	21485,0	15,75	12,73
– зменшення вилученого і неоплаченого капіталу	-2992,5	3067,5	-1,43	1,82
–комерційного самофінансування	24806,3	54274,4	11,85	32,16
В т.ч. – приріст забезпечень	3124,7	5068,4	1,49	3,00
чистий приріст доходів майбутніх періодів*/	-2070,5	-826,0	-0,99	-0,49
– чистий приріст поточних зобов'язань **/	23752,1	50032,0	11,35	29,64
фінансового кредитування	13918,7	30717,9	6,65	18,20
В т.ч. – приріст довгострокових зобов'язань	15982,2	8486,2	7,64	5,03
приріст короткострокових кредитів банків	-7811,6	15384,4	-3,73	9,11
– приріст поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	5748,1	6847,3	2,75	4,06
РАЗОМ	209248,0	168772,2	100	100

*/ скоректовані на витрати майбутніх періодів

**/ скоректовані на «поточних дебіторів»

В контексті аналітичної оцінки приросту фінансових ресурсів і самофінансування як динамічного процесу пропонується при проведенні фінансового аналізу на рівні підприємства визначати коефіцієнтні показники збільшення (зменшення) фінансових ресурсів за окремими класифікаційними групами джерел самофінансування, розраховані у відношенні до підсумкового приросту валюти балансу і нарахованої амортизації протягом аналізованого періоду. Запропоновані показники можуть бути рекомендовані для використання не тільки при здійсненні аналізу процесів фінансування і самофінансування за звітний період, але й як складові системи планових і нормативних показників (індикаторів) в обґрунтуванні прогнозів і планів подальшого розвитку процесів забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами.

Висновки

Запропонований методичний підхід дозволив виокремити класифікаційні групи джерел фінансування підприємств і наочно представити об'ємні і структурні характеристики їх змін. По-перше, темпи приросту фінансових ресурсів в реальній економіці в цілому і, зокрема, в промисловості,

продовжують знижуватись. При цьому є очевидними особливо негативні тенденції щодо процесів внутрішнього самофінансування вітчизняних промислових підприємств, в яких відбивається вплив факторів економічної кризи – джерелом внутрішнього самофінансування в цілому по підприємствах промисловості залишаються лише амортизаційні відрахування, а збитки «з'їдають» значну частку потенціалу внутрішнього самофінансування. Зменшились майже вдвічі також обсяги фінансових надходжень до статутного капіталу. В структурі корпоративного самофінансування лівова частка продовжує належати приросту додаткового капіталу, який здебільшого мав немонетарний характер. 2010 рік у порівнянні з попереднім характеризується, крім того, позитивною тенденцією приросту фінансових ресурсів за рахунок фінансового кредитування – в основному, за рахунок збільшення короткострокового банківського кредитування при згортанні (майже вдвічі) обсягів довгострокового кредитування.

Таким чином, проведений аналіз із застосуванням запропонованого методичного підходу дозволяє визначити основні проблемні питання, які потребують додаткових заходів держаного регулювання щодо заходів, пов'язаних із залученням фінансових ресурсів вітчизняними підприємствами, зокрема щодо прибутковості підприємств та стимулювання довгострокового банківського кредитування господарської діяльності суб'єктів підприємництва.

Список використаної літератури

1. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001.
3. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002.
4. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2005.
5. Інформаційна сторінка Держкомстату – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 21.06.2012

Методические подходы и результаты анализа процессов формирования финансовых ресурсов на предприятиях

Любенко Н.М.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

В статье изложены предложения по усовершенствованию методических подходов к аналитической оценке процессов финансирования предприятий в их динамике и приведены результаты анализа объемов и структуры финансирования отечественных промышленных предприятий на основе обобщенных данных статистических органов.

Ключевые слова: классификация процессов финансирования предприятий, оценка прироста финансовых ресурсов предприятий.

Methodical approaches and results of analysis of processes of forming of financial resources on enterprises

Liubenko N.

Kiev National University of Technologies and Design

In the article are expounded suggestion on the improvement of the methodical going near the analytical estimation of processes of financing of enterprises in their dynamics and the results of analysis of volumes and structure of financing of domestic industrial enterprises are resulted on the basis of aggregate data of statistical organs.

Keywords: clasification process the financing of enterprises, rating increase the financial resourses of enterprises.